



## LEKARZE BEZ GRANIC W POLSCE

### NOTA RZECZNICZA

Listopad 2024

Lekarze bez Granic (Médecins Sans Frontières- MSF) to międzynarodowa, niezależna medyczna organizacja humanitarna, która zapewnia pomoc medyczną osobom dotkniętym konfliktami, epidemiami, klęskami żywiołowymi oraz społecznością wykluczonym z dostępu do opieki zdrowotnej w ponad 75 krajach na całym świecie. MSF zapewnia pomoc medyczną osobom poszukującym ochrony w Polsce od marca 2022 roku. W bagnistym regionie przygranicznym Polski z Białorusią organizacja MSF jest obecna od listopada 2022 r. (po odmowie dostępu do strefy przygranicznej w 2021 r.), ściśle współpracując z innymi organizacjami i grupami społeczeństwa obywatelskiego. Nasze zespoły zapewniają pomoc medyczną i humanitarną, odpowiadając na najpilniejsze potrzeby medyczne osób poszukujących ochrony. Do tej pory zespół medyczny MSF przeprowadził łącznie 384 interwencje, zapewniając opiekę medyczną 447 pacjentom.

#### Kontekst

Kryzys humanitarny wywołany polityką migracyjną na wschodnich granicach Europy, w szczególności wzdłuż granicy polsko-białoruskiej, stał się niechlubnym przykładem testowania brutalnych praktyk, co odzwierciedla coraz bardziej restrykcyjną politykę migracyjną na całym kontynencie. Chociaż szlak migracyjny przez Polskę uważany jest za bezpieczniejszy niż inne, trwająca przemoc sprawia, że obszar ten staje się coraz niebezpieczniejszy dla osób poszukujących bezpieczeństwa i ochrony w Unii Europejskiej (UE).

Od 2021 r., kiedy to Unia Europejska nałożyła sankcje gospodarcze na Białoruś, tysiące osób, głównie z Afganistanu, Erytrei, Iraku, Syrii, Somalii i Jemenu, próbowało przekroczyć granice Polski, Łotwy i Litwy, spotykając się z tam naruszeniem praw człowieka i dotkliwą przemocą. W odpowiedzi na wzrost liczby osób poszukujących ochrony w UE, Polska i sąsiednie państwa ogłosiły stan wyjątkowy, zaangażowały oddziały wojskowe, wzniosły barierę z drutu kolczastego i wprowadziły ograniczenia w ruchu granicznym. Ukończenie przez Polskę w 2022 r. wysokiego na 5,5 m, 187-kilometrowego elektronicznie monitorowanego płotu z drutem kolczastym wzdłuż granicy z Białorusią, który obecnie jest rozbudowywany, jeszcze bardziej zagroziło osobom poszukującym bezpieczeństwa w UE. Ponadto trwająca retoryka „wojny hybrydowej” i „instrumentalizacji” została wykorzystana do dehumanizacji migrantów, przedstawiając ich jako zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego i uzasadnienie dalszej militarystyki. Retoryka ta utrzymuje się niezależnie od zmian w przywództwie politycznym, poważnie utrudniając niezależne działania humanitarne i pogarszając sytuację potrzebujących.

W ciągu ostatnich dwóch lat byliśmy naoczniymi świadkami tragicznych skutków legalizacji pushbacków, zwiększonej militarystyki, ograniczenia dostępu do pomocy humanitarnej i dehumanizujących narracji wymierzonych w osoby poszukujące ochrony. Teraz polski rząd planuje zawiesić procedurę azylową. Co dalej?

#### Interwencje medyczno-humanitarne MSF w strefie przygranicznej

Przez ostatnie dwa lata działalności na granicy, medycy MSF zapewнили opiekę medyczną 447 migrantom w gęstym lesie, często docierając do nich po wielogodzinnej wędrówce z przenośnymi narzędziami diagnostycznymi, materiałami medycznymi i lekami. Medycy leczyli migrantów z powodu hipotermii, stopy okopowej, głębokich ran ciętych drutem kolczastym, ran po ugryzieniach psów i urazów spowodowanych przemocą fizyczną, na przykład siniaki od pobić czy gumowych pocisków. Chcemy zwrócić uwagę opinii publicznej na to, że tylko w 2024 r. wśród blisko 200 pacjentów:

- Ponad połowa doznała obrażeń, głównie w wyniku celowej przemocy zarówno ze strony polskich, jak i białoruskich służb mundurowych. Najczęstszą przyczyną były napaści fizyczne, głębokie skaleczenia drutem kolczastym, a nawet obrażenia związane z użyciem gumowych pocisków.
- Połowa pacjentów zgłosiła, że została brutalnie pushbackowana, przeważnie kilkakrotnie. Trzech na czterech pacjentów, w tym osoby małoletnie, zostało pushbackowanych co najmniej dwukrotnie. Doniesienia o przemocy podczas pushbacków - takie jak niszczenie mienia, użycie gazu pieprzowego i przemoc werbalna - stale rosły w 2024 roku.
- Co siódmy pacjent był nieletni, a co szósty to kobieta. Kobiety i dzieci stanowiły prawie jedną trzecią wszystkich pacjentów, a najmłodsze dziecko miało zaledwie trzy lata.
- Infrastruktura graniczna i drut kolczasty to celowa przemoc, która "filtruje" najbardziej bezbronnych, w tym kobiety w ciąży i dzieci. Ze względu na to, że żadna organizacja nie ma dostępu do pomocy humanitarnej po wschodniej stronie zapory, potrzeby są jeszcze pilniejsze.
- Większość pacjentów uciekała przed wojną i przemocą. Największą grupę stanowili Syryjczycy, a następnie osoby z Somalii, Etiopii, Erytrei, Sudanu i Jemenu.

### Obawy dotyczące proponowanej polityki migracyjnej

Restrykcyjne i represyjne metody zarządzania granicą przedstawione w Strategii Migracyjnej będą miały poważne i dalekosiężne konsekwencje dla ludzi poszukujących opieki medycznej i ochrony, powodując:

1. Dalszą blokadę możliwości uzyskania ochrony w UE, co zmusi ludzi do pozostawania w sytuacjach zagrażających ich życiu. Już teraz całe obszary wzdłuż granicy są niedostępne dla pracowników organizacji humanitarnych, pozostawiając wiele osób bez podstawowej pomocy i opieki medycznej. **Odmawianie legalnych procedur tylko utrwali niekontrolowaną przemoc i nadużycia.**
2. Eskalację brutalnych pushbacków i odmowy dostępu do terytorium Polski, która zmusi ludzi do ponownego powrotu na Białoruś, gdzie są narażeni na przemoc, w tym wykorzystywanie seksualne, napaści fizyczne, niszczenie mienia i inne naruszenia. **Jest to poważne łamanie praw człowieka i przepisów międzynarodowego prawa uchodźczego.**
3. Ponadto pominięcie w strategii szczegółowej analizy kwestii dostępu do opieki zdrowotnej dla migrantów odzwierciedla niepokojącą obojętność wobec ich podstawowych praw. Dostęp do pomocy medycznej stanie się jeszcze trudniejszy, ponieważ strach przed brutalnym pushbackiem lub zatrzymaniem zniechęca chorych do szukania opieki na terenie placówki szpitalnej. Wiemy to z praktyki. Ponadto poleganie przez rząd na słabo wykwalifikowanych i źle wyposażonych „zespołach poszukiwawczo-ratowniczych” głęboko powiązanych ze strukturą Straży Granicznej podważa wszelkie pozory bezstronności i humanitaryzmu w udzielaniu pomocy.

### Wnioski: pilne wezwanie do zmian

Nowy polski rząd miał okazję zreformować krajowy system azylowy i recepcyjny, jednak zamiast tego jedynie pogłębił istniejącą niebezpieczną retorykę polityczną zakorzenioną w narracji „wojny”, co jeszcze bardziej normalizuje zmilitaryzowaną reakcję, brutalne praktyki i dehumanizację osób poszukujących bezpieczeństwa w Unii Europejskiej.

Ze względu na wywołany decyzjami politycznymi kryzys na granicy polsko-białoruskiej, MSF dostrzega potrzebę fundamentalnej zmiany obecnego kursu oraz podjęcie wszelkich niezbędnych środków w celu zapewnienia ochrony osób poszukujących schronienia w UE oraz ich godnego traktowania.

**Zawieszenie procedury azylowej będzie miało daleko idące konsekwencje: brak dostępu do procedur ochronnych, w tym opieki medycznej w Polsce. MSF wzywa polskie władze do wycofania ogłoszonego zawieszenia prawa do ubiegania się o azyl i zakończenia rażącej dehumanizacji uchodźców i migrantów oraz brutalnych działań wobec nich.**